

## فواید مشارکت اجتماعی زنان در جامعه از دیدگاه اسلام

فرنگیس غلامشاهی

### چکیده:

یکی از موضوعاتی که در طول تاریخ در معرض آراء و تفسیرهای گوناگون قرار گرفته و همواره دچار افراط و تفریط شده است شخصیت و جایگاه فردی خانوادگی و اجتماعی زن است امروزه نیز کج اندیشی‌ها و عدم تعادل در این باب در جوامع مختلف فراوان به چشم می‌خورد پژوهشگر در این مقاله به بررسی فواید مشارکت اجتماعی زنان در جامعه از دیدگاه اسلام پرداخته است این مقاله به روش توصیفی کتابخانه‌ای گردآوری شده و در آن تحقق عدالت اجتماعی و انسانی - تقویت اقتصادی خانواده و جامعه - نقش سیاسی اجتماعی زنان - ترویج رزش‌های اخلاقی دینی - تعادل بخشی به ساختارهای اجتماعی و چالش‌ها و شرایط مشارکت زنان از دیدگاه اسلام بیان شده است و در ادامه به فواید مشارکت زنان در اجتماع اشاره شده است. از نتایج آن چنین به دست می‌آید که اسلام زن را از حقوق و فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی و غیره محروم نکرده بلکه برای آن مقرراتی وضع نموده است.

کلید واژه‌ها:

اسلام، فعالیت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، زنان، امنیت اجتماعی، مشارکت سیاسی

مقدمه:

اسلام در اداره زندگی و مجموعه حیات اجتماعی انسان نقش ویژه‌ای را برای زن که بر اساس ترکیب جسمانی و روانی او مشخص شده است در نظر گرفته نقشی که نه کمتر و نه کم اهمیت‌تر از نقش مرد است ارزش زن به این است که بتواند محیط زندگی خود را برای خود و برای مرد و فرزندان یک بهشت یک مدرسه یک محیط امن یک جایگاه عروج به معارف معنوی و مقامات معنوی تبدیل کند و آن وقتی که وظیفه او ایجاب می‌کند بتواند در سرنوشت کشور اثر بگذارد و در سرنوشت جامعه نقش ایفا کند اسلام در مقابل جاهلیتی که به زن ظلم می‌کرد ایستادگی کرد هم در میدان معنویت و فکر و ارزش‌های انسانی هم در میدان حضور سیاسی هم از همه بالاتر در عرصه خانواده بنابراین با شناخت دقیق نظر اسلام و عمل صحیح به آن بسیاری از مشکلات مرتفع خواهد شد پیشینه پژوهشی موجود در این زمینه مانند آنچه در کتاب زن در آئینه جلال و جمال آیت الله جوادی آملی (چاپ ۱۳۸۶ ه.ش) آمده که بر اساس آیات قرآن کریم از ویژگی‌های مومنان حضور آنها در مسائل جمعی جامعه کنار رهبر و ترک نکردن صحنه بی‌عذر موجه و بدون اطلاع است و فرقی بین زن و مرد نیست همچنین کتاب زن در قرآن علامه سید محمد حسین طباطبایی (چاپ ۱۳۸۷ ه.ش) بیان شده اسلام میان زن و مرد از جهت تدبیر امور اجتماعی با تصمیم‌گیری و کار تساوی برقرار کرده است علتش این است که همانطور که مرد می‌خواهد زندگی کند زن هم می‌خواهد زندگی کند و آقای علی رضا پیروزمند در مقاله ای بنام مفهوم امنیت اجتماعی (منتشر شده در کتاب مجموعه مقالات هم‌اندیشی بررسی مسائل و مشکلات زنان چاپ ۱۳۸۰) مینویسد زنان به گونه‌های مختلف از جمله حضور در حماسه آفرینی‌های اجتماعی، در تظاهرات و انتخابات و حتی از طریق شکل دهی مثبت عواطف و احساسات جامعه می‌توانند در حمایت از نظام ولایت به جد بکوشند. همچنین آقای فرهاد توسکی سمانه در مقاله ای با عنوان ترویج سبک زندگی اسلامی و نقش تربیتی زنان (چاپ ۱۳۹۳ ه.ش) مینویسد اگر زنان در مسیر صحیح الهی قرار گیرند با توانایی بالقوه خود می‌توانند خانواده و جامعه را از انحراف‌های اخلاقی و عقیدتی نجات دهند همگی نشان می‌دهد که اسلام حضور زنان در عرصه سیاست و اجتماع را مجاز می‌داند و برای آن فواید بسیاری قائل است بنابراین پژوهشگر در این مقاله به دنبال این است که فواید حضور زنان را در اجتماع بررسی کند.

واژه اسلام در لغت‌نامه دهخدا به معنای گردن نهادن مسلمان شدن دین پذیرفتن است اسلام در اصطلاح به معنای پذیرفتن دین اسلام است حضرت محمد (ص) دین اسلام را تشریع نموده و پیروانش مسلمان نامیده می‌شوند زیر خود را تسلیم خدا و قوانین آسمانی او کرده‌اند قرآن می‌گوید دین چه کسی بهتر از فردی است که دلش را تسلیم خدا کرده در حالی که نیکوکار است و از دین حنیف ابراهیم پیروی می‌کنند و خدا ابراهیم را به دوستی برگزید<sup>۱</sup>

در قرآن به صراحت آمده است که دین حضرت ابراهیم نیز به نام اسلام بوده است وی مسلمان بوده و از خدا نسل و امتی مسلمان خواسته است ر کس به سه اصل اعتراف کند مسلمان محسوب می‌شود توحید معاد و پیامبری حضرت محمد (ص) با قبول این سه اصل آثار اسلام بر او مترتب می‌شود<sup>۲</sup>

## ۱-۲ فعالیت اجتماعی:

فعالیت اجتماعی به فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که به صورت فردی قابل تحقق نیست و با مشارکت جمعی عده‌ای از افراد اعم از مرد یا زن قابل تحقق است برای مثال ساخت و راه‌اندازی یک اتومبیل به نحوی که یک فرد بخواهد از ابتدا تا انتها تمامی مراحل طرح و تولید و مونتاژ را انجام دهد تقریباً محال جلوه می‌کند و چه بسا یک فرد در ساختن بخشی از اتومبیل موفق نباشد بنابراین حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی به معنای مشارکت در چنین فرایندهایی است

رهبر معظم انقلاب می‌فرمایند اگر جامعه اسلامی بتواند زنان را با الگوی اسلامی تربیت کند یعنی الگویی زهرایی الگویی زینبی زنان بزرگ‌نان با عظمت زنانی که می‌توانند دنیایی و تاریخی را تحت تاثیر خود قرار دهند آن وقت زن به مقام شامخ حقیقی خود نائل آمده است ان به گونه‌های مختلف از جمله حضور در حماسه آفرینی‌های اجتماعی در تظاهرات و انتخابات و حتی از طریق شکل دهی مثبت عواطف و احساسات جامعه می‌توانند در حمایت از نظام ولایت به جد بکوشند امام خمینی در این باره می‌فرمایند زن‌ها هم باید در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی همدوش مردها باشند امام خمینی می‌فرمایند در نظام اسلامی زن به عنوان یک انسان می‌تواند مشارکت فعال با مردان در بنیان جامعه اسلامی داشته باشد ولی نه به صورت یک شی نه او حق دارد خود را به چنین حدی تنزل دهد و نه مردان حق دارند که به او چنین بیندیشند اگر جامعه اسلامی با تمسک به اسلام ناب محمدی (ص) بدون توجه به عرف‌های دست و پاگیر که قوانین اسلامی را به نفع خود مثله کرده‌اند مطرح شود می‌تواند بهترین الگو برای سعادت زنان و رسیدن جامعه به کمال حقیقی باشد زیرا اسلام زیباترین و بهترین قوانین حقوقی و انسانی را برای آحاد وضع نموده است و ارزشمندترین صور اخلاقی و آداب اجتماعی را در معاشرت‌ها و حضور اجتماعی و صحنه‌های علمی ترسیم کرده است با شناخت حقیقی و درست اسلام می‌توان

۱ لغت‌نامه دهخدا

۲ پایگاه اطلاع رسانی دفتر نشر فرهنگ و معارف اسلامی مسجد هدایت انتشار ۲۹ خرداد ۱۴۰۳

جامعه‌ای متعادل و متوازن را ساخت که هر یک از افراد جامعه در جایگاه خود قرار گرفته و در بستر حرکت به سوی کمال یار و یاور یکدیگر باشند<sup>۳</sup>

### ۳-۱ مشارکت اجتماعی

همکاری با نهادهای مدنی غیر وابسته به دولت (سازمان مردم نهاد) یا عضویت در این گونه نهادهاست نهادهای مدنی غیر وابسته مانند اتحادیه‌های صنفی - شوراهای اجتماعی - انجمن‌های فرهنگی اعم از دینی - هنری و علمی است مشارکت در فعالیت‌های خیریه نیز در همین ردیف قرار می‌گیرد

### ۴-۱ مشارکت اجتماعی زنان

میزان حضور زنان در فعالیت‌های مدنی به ویژه به صورت سازمان یافته و دست کم به شکل عضویت در سازمان‌های مردم نهاد معیار مهمی برای اندازه‌گیری مشارکت اجتماعی زنان است از همین روی شمار سازمان‌های غیردولتی یکی از نشانگان توسعه یافتگی در جامعه زنان به شمار می‌آید و هر دولتی می‌کوشد شمار سازمان‌های غیردولتی با مشارکت زنان را افزایش دهد به طور قطع حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی می‌تواند به شناخت حد مشارکت اجتماعی زنان در یک جامعه کمک کند ولی بی‌شک تنها راه نیست بنابراین زنانی که در انجمن‌ها - شوراهای محلی - مساجد و حسینیه‌ها خیریه‌های مربوط به ساخت مدارس - بیمارستان‌ها - مساجد - خانه‌های سالمندان و غیره فعالیت می‌کنند جزو مشارکت کنندگان فعال در اجتماع به شمار می‌آیند<sup>۴</sup>

### ۵-۱ امنیت اجتماعی

امنیت در لغت فارسی به ایمن شدن - در امان بودن و بی‌بیم بودن - اطمینان خاطر یافتن و برطرف شدن ترس و بیم معنا شده است در دیدگاه سنتی امنیت صرفاً به معنای حصول شرایط فردی گروهی و اجتماعی است که عاری از خشونت و پرخاشگری باشد در دیدگاه مدرن و نوین امنیت هم ایمنی ناشی از فقدان خشونت را در بر می‌گیرد و هم مبتنی بر شرایطی است که انسان به لحاظ شغلی خانوادگی - فکری - عقیدتی سیاسی فرهنگی و مانند آن نیز در آسودگی یا رفاه و آسایش باشد یکی از ابعاد بسیار مهم امنیت بعد اجتماعی آن است منظور از امنیت

---

۳ پیروزمند، علیرضا، مقاله «بررسی تحلیلی الگوی فعالیت زنان در جهان معاصر»، کتاب مجموعه مقالات هم‌اندیشی بررسی مسائل و

مشکلات زنان ها و رویکردها، چاپ سپهر، ناشر: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، جلد ۱، نوبت چاپ اول، پاییز ۱۳۸۰

۴ علاسوند، فریبا، کتاب زن در اسلام، ناشر: مرکز نشر هاجر، چاپ دوم، بهار ۱۳۹۶

اجتماعی آرامش و آسودگی خاطری است که هر جامعه موظف است برای اعضای خود در زمینه‌های شغلی - اقتصادی - سیاسی و قضایی ایجاد کند بنابراین امنیت اجتماعی چیزی نیست جز حالتی از آسودگی خاطر مردم از ترس تهدید و اضطراب و مصون ماندن جان - مال ناموس - هویت و اعتقادات آنان از هرگونه تهدید و تعرض می‌باشد<sup>۵</sup>

## ۱-۶ مشارکت سیاسی

در علوم اجتماعی مشارکت سیاسی به دخالت مستقیم در مسائل سیاسی مثل حضور در انتخابات چه به منزله رای دهنده و چه به منزله انتخاب شونده فعالیت سیاسی قالب احزاب و گروه‌های سیاسی برای تایید یا اعتراض به روندها یا اشخاص سیاسی و غیره می‌گویند مشارکت سیاسی فعالیتی آگاهانه هدفمند و در بسیاری موارد برنامه‌ریزی شده است<sup>۶</sup>

## ۲- فواید مشارکت اجتماعی زنان در جامعه

مشارکت اجتماعی زن در جامعه فوایدی دارد که از آن جمله به موارد زیر اشاره می‌کنیم:

### ۱- تحقق عدالت اجتماعی و انسانی

اسلام میان زن و مرد از جهت تدبیر امور اجتماعی با تصمیم‌گیری و کار تساوی برقرار کرده است علتش این است که همانطور که مرد می‌خواهد زندگی کند زن هم می‌خواهد زندگی کند به دلیل اینکه زن و مرد در آن چه بنیه انسان در خوردن و آشامیدن و جز این دو از لوازم بقا نیاز دارد برابری خداوند متعال فرموده شما (زنان و مردان) از جنس همدیگر می‌باشید همانطور که مرد می‌تواند خودش در سرنوشت خویش تصمیم بگیرد و مستقلاً عمل کند و نتیجه عمل خود را مالک شود زن چنین حقی را دارد بدون هیچ تفاوتی پس زن و مرد در آنچه که اسلام و قرآن آن را حق می‌داند برابری خداوند حق را با کلماتش برقرار می‌کند چیزی که هست خداوند در آفرینش زن دو خصلت قرار داده که به آن دو خصلت زن از مرد امتیاز پیدا می‌کند ۱- زن به منزله کشتزاری برای پیدایش نوع بشر قرار داده شده است تا نوع بشر در این صدف تکامل یافته و نمو کند همین جهت او احکام مخصوصی دارد و با همان احکام از مرد متمایز می‌شود ۲- خداوند خلقت زن را لطیف قرار داده (برای اینکه زن مشقت بچه داری و رنج اداره منزل را تحمل کند) شعور و احساس او را ظریف کرد همین دو خصوصیت (یکی در جسم و دیگری در روح) در وظایف اجتماعی واگذار شده به او تاثیر دارد این است مقام و موقعیت اجتماعی زن و با این بیان موقعیت اجتماعی مرد نیز روشن می‌شود و پیچیدگی و اشکالی که در احکام مشترک بین آن دو و احکام مخصوص به هر یک از آن دو در اسلام هست حل می‌گردد همچنان که قرآن در سوره نسا آیه ۳۲ می‌فرماید و زنهار آنچه را خداوند به سبب آن بعضی از شما را بر بعضی دیگر برتری داده آرزو مکنید برای مردان از آنچه به اختیار کسب کرده‌اند بهره‌ای است و برای زنان نیز از آنچه به اختیار کسب کرده‌اند بهره‌ای است و از فضل خدا درخواست کنید

۵ عباسی، فرید - صولتی، جلیل - دهانی، ادهم، مقاله «بررسی مفهوم امنیت اجتماعی»

محل انتشار: هجدهمین کنفرانس ملی روانشناسی علوم تربیتی و اجتماعی، انتشار ۱۴۰۱

۶ علاسوند، فریبا، کتاب زن در اسلام، ناشر: مرکز نشر هاجر، چاپ دوم، بهار ۱۳۹۶

نیازمند اندیشه قوی اعصاب نیرومند و اطلاعات کافی است که در توان زنان نیست سابقه این نگرش را در همه جامعه‌ها می‌توان دید هم در جهان غرب و هم در جهان اسلام<sup>۱۵</sup> از آنجا که اسلام عنصر بنیادین

حیات فردی و اجتماعی مسلمانان است فهم صحیح از نقش اجتماعی زنان مسلمان در گرو شناخت جهان‌بینی اسلام و جایگاه انسان (زن و مرد) در این جهان بینی می‌باشد جهان بینی اسلامی جهان‌بینی توحیدی است و خدا واقعیت مطلق و مبدأ هستی و ذات و حقیقت تمام موجودات در سیر به طرف غایت است در این جهان بینی انسان مخلوق خداوند است ارزش‌های انسانی در این جهان بینی به طور خلاصه بدین قرار است.

۱- انسان خلیفه خدا در روی زمین است

۲- ظرفیت علمی انسان بزرگترین ظرفیت‌هایی است که یک مخلوق ممکن است داشته باشد

۳- او فطرت خدا آشنا دارد

۴- در سرشت انسان علاوه بر عناصر مادی عناصر ملکوتی و الهی وجود دارد

۵- او از کرامت ذاتی و شرافت ذاتی برخوردار است

۶- او از وجدان اخلاقی برخوردار است

۷- او جز با یاد خدا با چیز دیگر آرام نمی‌گیرد

زن به عنوان یک انسان نیز دارای این ارزش‌ها و ویژگی‌هاست زن دارای ابعاد مختلف مانند مرد است به دلیل وجود ابعاد مختلف برای انسان زن دارای مقام کرامت دارای مقام شرافت و عزت و مقام معنوی و مقام انسانیت است هدف انسان در این جهان بینی تقرب به خداوند است و پرستش خدا برای وی موجب رشد و تعالی و رسیدن به این قرب و تحقق مقام کرامت برای وی می‌باشد بدین ترتیب امور اجتماعی وظایف و نقش‌های اجتماعی حقوق و اختیارات همگی مجرای جهت نیل به این هدف است از این رو اختیارات وظایف و امکانات اجتماعی زنان در جهت فعال بودن در صحنه‌ها و نقش‌های مختلف سیاسی اجتماعی فرهنگی و اقتصادی اگرچه به تامین نیازها و تکامل جامعه اسلامی منجر می‌شود اما در این راستا و هدف قرار دارد یعنی برای تقرب به خداوند و رسیدن به مقام کرامت و انسانیت است زن مسلمان به شکل مستقیم و غیر

---

۱۵ نویسندگان: جمعی از دانشمندان و اندیشمندان مسلمان، کتاب حقوق و مسئولیت‌های زن در نظام اسلامی

ناشر: مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، چاپ اول، سال

مستقیم در صحنه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی دارای نقش اساسی و کلیدی است و الگوی نمونه زنان یعنی حضرت زهرا (س) در چهارچوب جهان بینی توحیدی و مقام انسانی زن به تبیین پایگاه و نقش زن در اجتماع پرداخته‌اند<sup>۱۶</sup>

از نظر اسلام زن باید به مثابه یک عنصر انسانی تمام مراحل کمال را طی کند و زن همانند مرد می‌تواند به عنوان یک دانشمند - مخترع - فیلسوف و عنصر فعال در صحنه‌های سیاسی - اداری - و دولتی به جامعه خدمت کند در اسلام بیعت زن - مالکیت زن و حضور زن در این عرصه‌های اساسی سیاسی و اجتماعی تثبیت شده است همانطور که در صدر اسلام زن‌ها می‌آمدند با پیغمبر بیعت می‌کردند آنها در قبول این حکومت در قبول این نظم اجتماعی و سیاسی شرکت می‌کنند غربی‌ها ۱۳۰۰ سال در این زمینه از اسلام عقب هستند از نظر اسلام هم خصوصیت زنانگی زن که همه احساسات و خواسته‌های او بر اساس این خصوصیت زنانگی است حفظ شده است و بر او تحمیل نشده است زن بودن که یک خصوصیت طبیعی و فطری و محور همه احساسات و تلاش‌های زنان است در دید اسلام حفظ شده هم در عین حال میدان علم - معنویت - تقوا - میدان سیاسی بر روی او باز شده است و او هم به کسب علم تشویق شده است هم به حضور در میدان‌های گوناگون اجتماعی سیاسی در کشور ما زن‌ها تعیین کننده هستند و در هیچ یک از مسائل مهم کشور ما نیست که زن حضور نداشته باشد اگر زن‌ها نبودند جنگ نبود اگر زن‌ها با انقلاب نبودند انقلاب اصلاً پیروز نمی‌شد امروز هم اگر زنان مسلمان در صحنه نباشند میدان سازندگی هم ناقص و کار سازندگی لنگ خواهد ماند وقتی راجع به مسئولیت خانوادگی زن و مسئولیت داخلی‌اش صحبت می‌کنیم منظورمان این نیست که باید مسئولیت اجتماعی از دوش زن برداشته شود ولی اینجا تقدم وجود دارد همچنان که در مورد مرد هم تقدم وجود دارد بنابراین وقتی گفته می‌شود خانم‌ها مسئولیت خانوادگی و امور داخلی خانه را بر عهده دارند به معنای آن نیست که مسئولیت اجتماعی از دوش آنها برداشته شده است فعالیت زنان در عرصه اجتماع فعالیت کاملی مباح و روا و مطلوب و مجاز است که با حفظ حدود اسلامی این‌ها را انجام بدهد و نیمی از نیروی فعال جامعه را به جامعه تقدیم کند زن اسلامی زنی است که راه را درست می‌رود هدف را درست تشخیص می‌دهد و در این راه حاضر به فداکاری است و چنین زنی عظمت می‌آفریند<sup>۱۷</sup>

### چالش‌ها و شرایط مشارکت زنان از دیدگاه اسلام

اگرچه اسلام از مشارکت زنان حمایت می‌کند اما آن را مشروط به رعایت ارزش‌های اسلامی می‌داند از جمله

۱- اولویت بندی: اولین شرط اساسی برای حضور بانوان در جامعه آن است که نقش‌ها و فعالیت‌های اجتماعی آنقدر پررنگ نشود که جای خانواده و همسراری و فرزندآوری را پر کند عقل انسان حکم می‌کند که در تقسیم نقش‌ها و مسئولیت‌ها

---

۱۶ صفری، فاطمه، کتاب زن مسلمان در جامعه اسلامی بر اساس دیدگاه امام خمینی، ناشر: شرکت چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی،

چاپ دوم، بهار ۱۳۷۴

۱۷ بانکی پورفرد، امیرحسین، کتاب آئینه زن - مجموعه موضوعی سخنان رهبری درباره زن، ناشر: قم کتاب طه، نوبت اول، پاییز ۱۳۸۱

در یک جامعه باید اولویت‌ها مراعات شود ممکن است کاری از عهده چند نفر ساخته باشد اما کار دیگری فقط از عهده یک نفر برآید و دیگران توانایی آن را نداشته باشند عقل حکم می‌کند که فرد مسئولیت کاری را بر عهده بگیرد که مختص اوست و دیگران از عهده آن کار بر نمی‌آیند یعنی اولویت عقلی این است که فرد ابتدا در حوزه تخصصی‌اش فعالیت کند بعد اگر فرصت و توان داشت

در عرصه‌های مشترک نقش آفرینی نماید اگر این اولویت مدنظر نباشد مسئولیت عرصه‌های تخصصی بر زمین می‌ماند نقش مادری و تربیت فرزند نقش اختصاصی زنان است چرا که مسئولیتی است که اصلاً از مردان ساخته نیست خداوند به زنان خلق و خوی لطیف و مهربان بخشیده است قطعاً اسلام حق حضور در اجتماع را برای زنان به رسمیت شناخته است بلکه در عرصه‌هایی خودش زنان را تشویق کرده که در اجتماع حضور داشته باشند اما این بدان معنا نیست که اولویت زنان حضور در اجتماع است رهبر معظم انقلاب چنین می‌فرماید در مسئله زن آنچه که در درجه اول اهمیت قرار دارد مسئله خانواده است مهمترین نقشی که یک زن در هر سطحی از علم و سواد و معلومات و تحقیق و معنویت می‌تواند ایفا کند آن نقشی است که به عنوان یک مادر و به عنوان یک همسر می‌تواند ایفا کند این از همه کارهای دیگر او مهم‌تر است

۲- علم و کار نافع: دومین شرط اساسی حضور زنان در اجتماع که یک مسئله عمومی است این است که عقل انسان حکم می‌کند در انجام هر کاری باید منفعت را در نظر بگیرد و کار نافع و مفید انجام دهد و به دنبال توهّم و پندار و خیال نباشد اگر می‌خواهیم شغلی انتخاب کنیم قبل از هر چیزی باید بررسی کنیم که آیا این شغل واقعاً مفید است یا خیر اسلام همانطور که مردان را به علم آموزی تشویق می‌کند بانوان را هم به شدت به تحصیل علم تشویق می‌کند در جامعه اسلامی زن‌ها باید دانشمند و فرهیخته باشند همانطور که مردها باید دانشمند و فرهیخته باشند اما همه باید دنبال علم نافع و مفید باشند در دعای پیامبر اکرم (ص) آمده است خدایا به تو پناه می‌برم از دانشی که فایده‌ای ندارد خداوند این نفس و ذهن و روح را به ما عطا کرده تا در راه حق از آن استفاده کنیم مشغول کردن ذهن به چیزهای بیهوده اتلاف عمر و فرصت سوزی است و مردان و زنان باید دنبال علم نافع و کار نافع باشند

۳- حفظ حریم با نامحرم ملاک سوم در نقش آفرینی بانوان در جامعه اسلامی رعایت کردن حدود ارتباط با نامحرم است بخواهیم یا نخواهیم جامعه وقتی سالم می‌ماند که مردان و زنان حریم را حفظ کنند بخشی از این حریم‌ها واجب و بخشی مستحب است اما مستحباتی است که اگر انسان آنها را کنار بگذارد سقوط خواهد کرد عقل سلیم حکم می‌کند که انسان فاصله‌اش را از پرتگاه حفظ کند و در این میان مستحبات و مکروهات در حکم حفاظ و نرده‌هایی است که با فاصله چند متر در اطراف پرتگاه نصب شده‌اند اگر گاهی اوقات انسان آنها را در نظر نگیرد شاید مشکلی پیش نیاید اما نباید ترک مستحبات و انجام مکروهات به فرهنگ عمومی جامعه تبدیل شود<sup>۱۸</sup>

---

۱۸ وکیلی، محمدحسن، کتاب زن از سلوک عرفانی تا تمدن اسلامی، ناشر: موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلامی، چاپ چهاردهم، بهار ۱۴۰۳



## نتیجه گیری

در این پژوهش محقق به دنبال فواید مشارکت اجتماعی زنان در جامعه از دیدگاه اسلام بوده و چالش‌ها و شرایط مشارکت زنان از دیدگاه اسلام را هم ارائه داده از جمله اولویت بندی کارها و حفظ حریم با نامحرم و کسب علم نافع را نوشته و بیان می‌کند. مشارکت اجتماعی زنان در اسلام نه تنها مذموم نیست بلکه در بسیاری از موارد ضروری و مفید تلقی می‌شود این مشارکت در چهارچوب ارزش‌های اسلامی می‌تواند به پیشرفت جامعه - تحقق عدالت - ارتقای فرهنگی و تعالی اخلاقی کمک کند الگوهای تاریخی زنان مسلمان نشان می‌دهد که آنان توانسته‌اند همپای مردان در ساختن تمدن اسلامی نقش آفرینی کنند پس در پیمودن راه و رسیدن به درجات معنوی فرقی بین زن و مرد نیست زیرا که حقیقت آفرینش این دو یکی است در اسلام راه تکامل انسان با ایمان و عمل صالح پیموده می‌شود و مرد و زن هر دو بی هیچ تفاوتی مکلفند زن مسلمان وقتی می‌خواهد مسئولیت اجتماعی به عهده بگیرد باید تقوا و پاکدامنی و حفظ ارزش‌های الهی اسلام را رعایت کند لذا اسلام زن را از حقوق و فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی و غیره محروم نکرده بلکه برای این فعالیت‌ها مقرراتی وضع نموده است که با حفظ آن قوانین تلاش زن و مرد ثمربخش و سازنده خواهد بود یکی از انگیزه‌های مشارکت اجتماعی زنان در جامعه رشد شخصیت زنان است در پرتو حضور اجتماعی تعلیم و تعلم محقق می‌شود و زمینه خدمت به هموعان که نوعی کمال است فراهم می‌گردد در پرتو مشارکت اجتماعی فهم سیاسی و آگاهی از زمان محقق می‌گردد و از دیگر انگیزه‌های مشارکت اجتماعی زندگی آسان است زندگی با نشاط و پاک نیازمند آسانی و راحتی است. آسان گیری یکی از اصول شریعت اسلامی است و قرآن کریم و سنت نبوی نیز بر این گواه است بر این اساس منع زنان از مشارکت اجتماعی خلاف اصل سهولت است.

۱. بانکی پور فرد ، امیر حسین ، کتاب آئینه زن - مجموعه موضوعی سخنان رهبری درباره زن ،
۲. پایگاه اطلاع رسانی دفتر نشر فرهنگ و معارف اسلامی مسجد هدایت انتشار ۲۹ خرداد ۱۴۰۳
۳. پیروزمند ، علیرضا ، مقاله «بررسی تحلیلی الگوی فعالیت زنان در جهان معاصر» ، کتاب مجموعه مقالات هم اندیشی بررسی مسائل و مشکلات زنان ها و رویکردها ، چاپ سپهر ،
۴. توسکی سمانه ، فرهاد ، مقاله «ترویج سبک زندگی اسلامی و نقش تربیتی زنان»
۵. جوادی آملی ، عبدالله ، کتاب زن در آینه جلال و جمال ، ناشر : مرکز نشر اسراء ، چاپ ۱۶ ، سال ۱۳۸۶ ه.ش سامانه مدیریت نشریات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ، خرداد ۱۳۹۳
۶. سرکار خانم شمس ، مقاله «نقش زنان در نشر و تبلیغ دین مبین اسلام» ، سایت جامعه الزهرا قم
۷. صفری ، فاطمه ، کتاب زن مسلمان در جامعه اسلامی بر اساس دیدگاه امام خمینی
۸. طباطبایی ، سید محمدحسین ، کتاب زن در قرآن ، چاپخانه زلال کوثر ، ناشر : مرکز هاجر چاپ اول زمستان ۱۳۸۷
۹. عباسی ، فرید - صولتی ، جلیل - دهانی ، ادهم ، مقاله «بررسی مفهوم امنیت اجتماعی»
۱۰. عباسوند ، فریبا ، کتاب زن در اسلام ، ناشر : مرکز نشر هاجر ، چاپ دوم ، بهار ۱۳۹۶
۱۱. لغت نامه دهخدا
- محل انتشار : هجدهمین کنفرانس ملی روانشناسی علوم تربیتی و اجتماعی ، انتشار ۱۴۰۱
۱۲. مقاله « اشتغال زنان از منظر اسلام و غرب » ، کتاب مجموعه مقالات هم اندیشی بررسی مسائل و مشکلات زنان اولویت ها و رویکردها ، جلد ۲ ، چاپ اول ، پاییز ۱۳۸۰
۱۳. مقاله « نقش بی بدیل زنان در پیشرفت اقتصاد خانواده » سایت خبرگزاری میزان ، ۲۰ تیر ۱۴۰۰ ، کد خبر ۷۴۰۳۵۵
- ناشر : دفتر مطالعات و تحقیقات زنان ، جلد ۱ ، نوبت چاپ اول ، پاییز ۱۳۸۰
- ناشر : شرکت چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی ، چاپ دوم ، بهار ۱۳۷۴
- ناشر : قم کتاب طه ، نوبت اول ، پاییز ۱۳۸۱
- ناشر : مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی ، چاپ اول ، سال ۱۳۸۶
- ناشر : موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلامی ، چاپ چهاردهم ، بهار ۱۴۰۳
۱۴. نویسندگان : جمعی از دانشمندان و اندیشمندان مسلمان ، کتاب حقوق و مسئولیت های زن در نظام اسلامی
۱۵. وکیلی ، محمدحسن ، کتاب زن از سلوک عرفانی تا تمدن اسلامی ،